

“CU MIRCEA ELIADE POȚI VORBI DESPRE ORICE...”

(Horia Stanca)

Rezumat: Fața mediatizată a omenirii și optimismul de paradă. Amintirile unui fost atașat de presă (Horia Stanca). La Legația României în grija lui D.C. Amzăr. Mircea Eliade și «insolația eminesc-oceanică». Ceva despre arta poetică a lui Mihai Eminescu în anul 2000, anul «Eminescu».

Nu trebuie să ai cine știe ce mari puteri vizionare pentru a constata, împreună cu Fernando Pessoa, că omenirea, în partea ei “triumfătoare”, așa cum singură se prezintă pe sine prin intermediul mass-mediei, lasă impresia că ar fi în mod covârșitor alcătuită din inși agitați, lipsiți de suflet și din imbecili. Numai că această parte bine mediatizată a omenirii ne pare mai puțin semnificativă decât ar dori ea să fie. Căci există oameni mai puțin (sau deloc) mediatizați care îndreptățesc o privire mult mai optimistă. Desigur, nu ne referim la optimismul de paradă al celor mereu

entuziasmați, fără limpezi criterii, de mari genii pe cale de a se naște. Și totuși, dincolo de adevăratul sau de falsul optimism (atît de frecvent întîlnit), atunci cînd ai prilejul să afli că unui scriitor nonagenar i-a fost tipărit manuscrisul unei cărți ce-a așteptat patru decenii bunăvoința unui director de Editură spre a fi publicată, nu poți să fii decît optimist, să ai, împreună cu acel scriitor, credința că binele răzbește pînă la urmă și că Dumnezeu îngăduie o viață lungă și pentru astfel de mult așteptate bucurii. Ne gîndim la scriitorul Horia Stanca, frate al faimosului poet și dramaturg Radu Stanca (1920-1962) atît de apreciat cîndva de marele Lucian Blaga (1895-1962). După ce în 1987 lui Horia Stanca i-a apărut volumul memorialistic *Fragmentarium clujan*, iar în 1994 volumul intitulat *Așa a fost să fie*, în anul 2000 povestea vieții sale s-a întregit cu acea "piesă lipsă" constituită din perioada petrecută în timpul agoniei Berlinului, cînd se afla în calitate de atașat de presă la Legația României din capitala Germaniei. Cartea apărută la Editura Enciclopedică din București poartă titlul de *Fragmentarium berlinez. 1942-1945*. Dar ea s-ar fi putut intitula "Odă prieteniei", întrucît marea prețuire a acestui nobil sentiment se degajă la tot pasul din paginile cărții: "Credeam în

bunătatea semenilor atîta vreme cît nu le asmuți răutatea. Cum n-aveam nici un gînd ascuns și nici un motiv să le-o îndîrjesc, m-am ferit să le-o stîrnesc din nimica toată și să-mi fac dușmani. Am avut, în schimb, prieteni. Prieteni care s-au lipit de inima mea și mi-au înseninat orizontul cînd nori neașteptați se pregăteau să-l umbrească. Unul din ei, căpitanul Mărgărit, om de pus la rană, ofițer de curaj al răspunderii, se ferea să ne trimită pe front în misiuni din care știa că nu ne mai întoarcem. Îi simțeam din umbră grija de a ne readuce pe toți ofițerii săi intacti în țară. Îi simțeam, fără să și-o manifeste, simpatia, aș spune de-a dreptul slăbiciunea, pentru mine și știu că ar fi suferit peste puteri dacă m-ar fi pierdut. Altuia, lui Bucur Țincu, coleg de universitate, îi datoram, fără să i-o fi cerut, insistența neobosită pe lîngă șeful său Ilcuș, directorul presei din minister, să-mi dea o șansă într-un post de atașat de presă” (*Fragmentarium berlinez*, p. 16). Ajuns la Legație, este dat în grija lui Dumitru Cristian Amzăr (1), doctor în filosofie și “om de cultură capabil să diferențieze valorile” (p. 18). Acesta, de îndată de a văzut cît de bine izbutise noul sosit să facă un referat de presă din maldărul de ziare pe care i le pusese în brațe, a și trimis telegramă în Țară spre a-i felicita pe cei de la Minister

pentru alegerea făcută. Dar primul său succes "profesional" i-a fost înlesnit lui Horia Stanca de marea sa iubire pentru muzică, reușind să-l convingă pe Sergiu Celibidache să introducă *Suita rustică* a lui Sabin Drăgoi în programul concertului pe care urma să-l susțină cu Berliner Stadtorchester. A fost un succes, consemnează memorialistul, "pentru că aducea între clasicii literaturii muzicale germane o notă absolut originală, de substanță folclorică minunat elaborată, plină de farmecul plaiurilor noastre carpatine" (p. 21). Din *Fragmentarium berlinez. 1942-1945* cititorii mai pot afla lucruri puțin cunoscute astăzi. De pildă, cât de firesc și de atrăgător putea fi înfățișată străinilor România, prin marii ei oameni de cultură: prin conferințele lui Sextil Pușcariu, Liviu Rebreanu, Nicolae Herescu, "un om de o rară distincție sufletească, de o impecabilă ținută în relațiile sociale, de o vastă cultură" (p.118). Sau prin conferințele lui Mircea Eliade, Ion Chiinez, Ion Marin Sadoveanu, Ovidiu Papadima, Constantin Noica. Ori prin lansarea acelei cărți de sinteză prezentînd literatura română în ce avea ea mai valoros la acea dată: *Panorama literaturii române* de Bazil Munteanu (2), apărută în 1943 în germană în excelenta traducere a lui Wolf von Aichelburg, făcută după o variantă a lu-

crării completată de autor. Cunoscându-l mai îndeaproape datorită conferințelor sale ținute la Berlin, Horia Stanca îi face o vizită lui Mircea Eliade la Legația României din Portugalia. Iată și portretul pe care memorialistul îl schițează celui care și-a început cariera profesorală la Universitatea din București ca asistent al lui Nae Ionescu (3) pentru a deveni peste ani renumit profesor la o Universitate americană și un mare savant, specializat în istoria religiilor: "Cu Mircea Eliade poți vorbi despre orice fără să simți vreo jenă pentru banalitatea subiectului venit în discuție. Umblat în societate, cultivat pe domenii multiple și ajuns la idei generale, nu are morga savantului (4) care ține neapărat să te copleșească prin ceea ce știe și cu ceea ce te-ar surprinde pe tine că nu știi. De sub lentilele cu foarte multe dioptrii ale ochelarilor, te îmbracă o privire încurajatoare, fără asprimi profesorale care te judecă la fiecare opinie, la orice observație, ba chiar cu o oarecare duioșie când, după masă, rămași singuri, am depănat și unele scene tragice trăite pe front și la Berlin în pline bombardamente"(p.190).

Cum anul 2000 a fost "anul Eminescu", din cartea publicată la sfârșitul anului 2000 nu putea să nu ne rețină atenția povestirea. insolației "eminesc-oceanice"

întîmplată la începutul verii lui 1944 în Portugalia, cînd Mircea Eliade și Horia Stanca au făcut imprudența să discute pe plajă despre arta poetică a lui Eminescu. La întrebarea “care dintre poeziile lui Eminescu poate fi socotită cea mai perfectă?” (p. 195), întrebare retorică pentru un Eliade fascinat de mistica creației și de valențele filosofie ale *Luceafărului*, Horia Stanca a dat un răspuns surprinzător.

Spirit prin excelență muzical, cu o fină sensibilitate la armonizarea pe vocale a imaginilor din versurile eminesciene, pentru el alcătuirea strofelor din *Somnoroase păsărele*, în tehnica versificației, ar atinge perfecțiunea. Spre a-și argumenta alegerea, Horia Stanca înfiripă un adevărat eseu, inspirat de niște observații ale lui Ernst Jünger. Pornind de la felul în care scriitorul german prezentase sensul vocalelor într-un studiu intitulat *Lauda vocalelor*, neuitînd să-l amintească și pe profesorul Mihail Dragomirescu (cu a sa *Știință a literaturii*), Horia Stanca evidențiază felul în care Mihai Eminescu, printr-un formidabil instinct plastic și muzical, a accentuat pe cîte o vocală, mereu alta, fiecare strofă din poezia *Somnoroase păsărele*. La început spre a sugera “întunericul nopții”, apoi “liniștea pătrunsă de sonul izvoarelor” și “imaginea

străfulgerată de o apariție stranie în întuneric”, iar în încheiere spre a ajunge să redea cât mai sugestiv “apoteoza farmecului unei nopți de vară” (op. cit., p. 196). Desigur, de subtilitatea unei astfel de inedite valorizări a geniului eminescian nu putea fi capabil decât un om cu o mare iubire pentru muzică și cu o foarte aleasă cultură muzicală (5). Așa cum a fost Horia Stanca (1909- 13 iunie 2002), om de o rară frumusețe sufletească.

NOTE ȘI CONSIDERAȚII MARGINALE

1. Dumitru Cristian Amzăr (1906-1999) își trece în 1930 lucrarea de licență, *Presupozițiile metafizice ale judecății de predicăție*. Conducător al lucrării îi fusese faimosul profesor al Universității bucureștene, Nae Ionescu. De altfel, D.C. Amzăr va fi primul editor al cursurilor acestuia, apărute sub formă litografiată. În vremea de glorie a sociologiei românești participă la campaniile de cercetare monografică (organizate de Dimitrie Gusti) în satele Drăguș (1929), Runcu (1930) și Cornova (1931). În toamna lui 1931 ajunge la specializare în Germania. Aici Amzăr îl audiază pe Heidegger. Revenit în țară (în 1933) îl traduce pe Im. Kant. Între 1935 și 1937 împreună cu Ion Ionică (1907-1945; doctor în

filosofie și autor al luorărilor *Dealul Mohului. Ceremonia agrară a cununii în Țara Oltului*, 1943 și *Drăguș, un sat din Țara Oltului. Reprezentarea cerului*, 1944), cu Ion Samarineanu și cu Ernest Bernea (1905-1990), D. C. Amzăr publică ziarul «Rânduiala». Mai colaborează la «Revista de Filosofie», la «Cuvântul» (scos de Nae Ionescu) și la «Revista Fundațiilor Regale». Între 1937 și 1940 se află iarăși la specializare în Germania unde îl audiază pe Werner Sombart. Din 1940 pînă în 1944 este atașat de presă și atașat cultural la Legația Română din Berlin. Acum publică un substanțial studiu despre filosofia lui Lucian Blaga într-un mare săptămînal berlinez (apud. Horia Stanca), căci D. C. Amzăr nutrea “o mare afecțiune pentru Blaga” (*Fragmentariu berlinez*, p. 18). Rămas în exil după terminarea războiului, Dumitru Cristian Amzăr își ia doctoratul în filosofie la Universitatea din Mainz și colaborează la diferite publicații ale exilului românesc («Revista Scriitorilor Români», «Ethos», «Destin», etc.) A fost lector de limba română la Universitatea din München. Din păcate, nimic din ce a publicat D.C. Amzăr după stabilirea în Germania nu a fost inclus în volumul: D.C. Amzăr, *Gînd, cuvînt și faptă românească* (Ed. Eminescu, București, 2001). Sub îngrijirea harnicului editor Marin Diaconu, această carte cuprinde în exclusivitate studii publicate în țară.

De semnalat ar mai fi lipsa informațiilor despre viața și activitatea lui D.C. Amzăr în dicționarul alcătuit de domnul Florin Manolescu

(*Enciclopedia exilului literar românesc. 1945-1989*, Ed. Compania, Buc., 2003). De altfel, din acest volum (cu totul remarcabil prin bogăția informațiilor și prin înfățișare!) mai lipsesc fișele unor scriitori importanți din exilul românesc precum Andrei Scrima, Gheorghe Racoveanu, Ștefan Teodorescu și alții. Se pare însă că autorul a preferat să prezinte preponderent exilul alcătuit din foști membrii PCR, plecați din România spre a o duce mai bine din punct de vedere material.

2. "Cartea lui Vasile Munteanu - scria Nichifor Crainic - prezintă cititorilor de limbă franceză întreaga noastră literatură contemporană cu o știință, cu o artă și într-un spirit de obiectivitate cum nimeni n-a făcut-o pînă azi în țară" («Gândirea», oct. 1938).

3. v. Isabela Vasiliu-Scraba, *Nae Ionescu și asistentul său, Mircea Eliade*, în volumul intitulat "În labirintul răsfrîngerilor. Nae Ionescu prin discipolii săi: Petre Țuțea, E. Cioran, C. Noica, M. Eliade, M. Vulcănescu și V. Băncilă", Ed. Star Tipp, Slobozia, 2000, p. 93-109.

4. O părere similară consemnează Nicu Steinhardt: «Eliade vorbește și scrie cald, fără urmă de morgă, suficiență, afecțiune, solemnitate...Să ne bucurăm că un compatriot al nostru se numără printre marii erudiți și savanți ai lumii, dar și pentru faptul că e un fermecător romancier și nuvelist -un mare scriitor român - și că, pe deasupra, e un om de mare omenie și mare distincție sufletească» (*Convorbiri cu și despre Mircea Eliade*, Editura Humanitas, București, 1998, p. 306).

5. În cele pe care le-am scris despre Horia Stanca în anul 1995 prezentam pe larg întreaga sa contribuție la cultura română. Redăm în cele ce urmează doar acel fragment referitor la scrierile sale ținând de cultura muzicală: "Spre a nu fi silit să scrie după noile cerințe apărute în urma schimbării de regim din 1944, Horia Stanca, posedînd o solidă cultură muzicală, a putut alege domeniul muzicii. La început a dirijat coruri sindicale, mai apoi i s-a permis chiar să scrie, încheind niște contracte cu Editura Muzicală. Așa s-a îmbogățit autentică noastră cultură nu doar cu traducerile sale (despre Verdi, Bach, Brahms) ci și cu două monografii excepționale, una dedicată lui Giuseppe Verdi (1959) și alta lui Ciprian Porumbescu(1975). În ambele erudiția își pune pede urma în înfiorarea evocării unor genii, căci însuși autorul, ca frate al poetului, dramaturgului și eseistului Radu Stanca, își avea împletită existența cu aceea a unui geniu. Cu amîndouă cărțile a avut însă de tras destule ponoase. Prima carte nu i s-a permis să o semneze. Ea a apărut sub pseudonimul Dan Vulcan, reținîndu-i-se autorului, intrat fără voia lui în anonimatul noului nume, costul schimbării de nume din prima pagină a întregului tiraj. A doua, predată în 1957, s-a tipărit în 1975." (v. Isabela Vasiliu-Scraba, *Jumătate de veac după cum a fost să fie*, în volumul intitulat: *Atena lui Kefalos*, Ed. Star Tipp, Slobozia, 1997, p.86-87).